

Παράδειγμα εφαρμογής της μεθόδου

Χρύσα Μάνθου

Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Ιωαννίνων

Γνωστικό αντικείμενο: **Κοινωνικός γραμματισμός**

Διδασκαλία: **Κοινωνικές σχέσεις και καφενείο**

Διάρκεια: 5 ώρες

Κύκλος Α, τμήμα Α1 (12 άνδρες και 5 γυναίκες)

Στο πλαίσιο εθελοντικής διδασκαλίας στο ΣΔΕ. (κ. Μάνθου, κ. Φαρμάκη)

Στόχος της συγκεκριμένης διδασκαλίας ήταν οι εκπαιδευόμενοι/ες:

1. να προσεγγίσουν το καφενείο και το ρόλο του, μέσω της επεξεργασίας έργων τέχνης.
2. να αντιληφθούν το ρόλο του καφενείου ως χώρο δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων, χώρο επικοινωνίας αλλά και χώρο που καταφεύγουν οι μοναχικοί άνθρωποι.

Η διδασκαλία έγινε με την μέθοδο « Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία». Είναι μία μέθοδος που συσχετίζει το περιεχόμενο των έργων τέχνης με το περιεχόμενο θεμάτων που μελετούν μαθητές ή ενήλικοι, με **στόχο** την ανάπτυξη των κριτικών και δημιουργικών ικανοτήτων.

Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα αξιοποιήθηκε η συζήτηση, η εργασία σε ομάδες, η επεξεργασία έργων τέχνης (χρήση της τέχνης με **πίνακες ζωγραφικής**) και ανάλυσή τους σύμφωνα με το μοντέλο του Perkins και ανάλυση **ποιήματος** με την Τεχνική του D. Perkins προσαρμοσμένη από το ARTiT.

Διδακτική διαδικασία

Πρώτη συνάντηση (μία διδακτική ώρα)

Πρώτο στάδιο: Διερεύνηση της ανάγκης για κριτική προσέγγιση του θέματος.

Στο συγκεκριμένο τμήμα φοιτούν περισσότεροι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες κάτι που δεν συνέβαινε στο σχολείο τα προηγούμενα χρόνια ή τουλάχιστον τα πρώτα επτά χρόνια λειτουργίας του. Τότε, κύρια, έκαναν εγγραφή γυναίκες στο ΣΔΕ. Ελάχιστοι ήταν οι άντρες. Στην ερώτηση μας «*πως και τόσοι άντρες φέτος στο σχολείο...*» κάποιος πήρε το λόγο και απάντησε. «*Σκοτώναμε την ώρα στο καφενείο πριν. Τώρα όμως με την κρίση πώς να πληρώσουμε τον καφέ μας κάθε απόγευμα; Είμαστε και*

άνεργοι βλέπεις. Γι αυτό ήρθαμε εδώ. Βέβαια να μάθουμε και κάτι. Χρήσιμο θα μας είναι...» Αυτό έδωσε την αφορμή να κάνουμε με την υπεύθυνη για τον κοινωνικό γραμματισμό (εθελόντρια κι αυτή) κ. Φαρμάκη κάτι γι αυτό. Κρίναμε ότι λειτουργεί ως στερεότυπο το «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο». Θεωρήσαμε ότι έπρεπε να προβληματιστούν στην αντίληψη που έχουν «ότι σκοτώνουν την ώρα στο καφενείο» και να εμβαθύνουν περισσότερο στον κοινωνικό ρόλο του καφενείου ως χώρο δημιουργίας ανθρώπινων σχέσεων.

Είχε προηγηθεί από τη συνάδελφο το θεωρητικό πλαίσιο για το τι ορίζεται ως «σχέση» και τι «κοινωνική σχέση», σε θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορούν την κοινωνική οργάνωση και τις κοινωνικές ομάδες. Το καφενείο λειτουργεί ως οριοθετημένος κοινωνικός χώρος και ως κοινωνικός πυρήνας για μια ομάδα ανθρώπων, ένα σύνολο, μια παρέα.

Έτσι γράφω στον πίνακα

Τι σημαίνει «σκοτώνω» την ώρα στο καφενείο; Πως το καταλαβαίνετε αυτό;

Δεύτερο στάδιο: Έκφραση των απόψεων των μαθητών

Οι εκπαιδευόμενοι σε **ομάδες** (δύο των 6 ατόμων και μία των 5) γράφουν σε κείμενο τις απόψεις τους. Όταν τελειώνουν όλες οι ομάδες, ο εκπρόσωπος της κάθε ομάδας διαβάζει στη μεγάλη ομάδα το κείμενο όπως έχει διαμορφωθεί. Φροντίσαμε οι γυναίκες να είναι μοιρασμένες και στις 3 ομάδες.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν μέσα από τα κείμενά τους ήταν οι εξής:

1^η ομάδα

Αυτό που καταλαβαίνουμε όταν λέμε «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο» είναι ότι περνάμε την ώρα ευχάριστα στο καφενείο συζητώντας διάφορα θέματα. Ξεκουραζόμαστε, χαλαρώνουμε, κουτσομπολεύουμε, περνάμε την ώρα μας με κανένα χαρτάκι, ή τάβλι. Εκφραζόμαστε πιο ελεύθερα από το σπίτι μας, κουβεντιάζουμε πολλές φορές τα προσωπικά μας. Αποφεύγουμε τη μουρμούρα των γυναικών μας. Γεμίζουμε το χρόνο μας. Είναι καλό και κακό. Κακό είναι το καφενείο όταν γίνεται εξάρτηση από το ποτό και τα χαρτιά γιατί διαλύονται τα σπίτια.

2^η ομάδα

Στο καφενείο από τα παλιά χρόνια πήγαιναν οι άνδρες για να σκοτώσουν την ώρα τους όπως και σήμερα. Είναι ένα κεντρικό σημείο συνάντησης των ανδρών. Είναι χώρος να φεύγει κάποιος από τη μοναξιά του. Ιδανικός για τους άνδρες να περάσουν την ώρα παίζοντας χαρτιά. Ένας χώρος που πάνε να δούνε και αγώνα από την τηλεόραση. Σχολιάζουν την καθημερινότητα και βγάζουν τα απωθημένα τους. Είναι και πολιτικός χώρος σε προεκλογική περίοδο.

3^η ομάδα

«Σκοτώνουμε την ώρα» στο καφενείο γιατί μας βοηθάει να περνάμε την ώρα μας πίνοντας τσίπουρο και συζητώντας διάφορα θέματα όπως τοπικά προβλήματα, προσωπικά θέματα, επαγγελματικά πολλές φορές. Συναντιούμαστε εκεί άνθρωποι, άνδρες δηλαδή, όλων των ηλικιών. Στο σημερινό καφενείο συνήθως συχνάζουν ηλικιωμένοι, μοναχικοί συνταξιούχοι. Το καφενείο του χωριού είναι το κέντρο συνάντησης και επικοινωνίας γιατί είναι και ταχυδρομείο.

Στη συνέχεια μελετούμε τα κείμενα και σημειώνουμε απόψεις και ερωτήσεις από τα κείμενά τους που θεωρούμε ότι πρέπει να συζητηθούν πιο αναλυτικά με τους εκπαιδευόμενους για να αξιολογήσουν, επαναξιολογήσουν και αναδιαμορφώσουν την άποψη που ως τώρα θεωρούνταν δεδομένη. Στην περίπτωση μας «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο». Δηλαδή να εμβαθύνουν κριτικά στο θέμα και να αναπτύξουν, όσο είναι εφικτό σ' αυτό το μικρό χρονικό διάστημα κριτικό στοχασμό.

Δεύτερη συνάντηση (δύο διδακτικές ώρες)

Τρίτο στάδιο: Προσδιορισμός απόψεων και ερωτήσεων που θα συζητηθούν. Προσδιορισμός α) των υποθεμάτων που θα εξεταστούν και β) των κριτικών ερωτημάτων επάνω στα υποθέματα

Τα υποθέματα που προέκυψαν από τα κείμενά τους καθώς και τα κριτικά ερωτήματα επάνω στα υποθέματα είναι τα παρακάτω:

Υποθέματα

Καφενείο και κοινωνικές σχέσεις

Ο κοινωνικός ρόλος του καφενείου

Η μοναξιά στο καφενείο

Καφενείο και στερεότυπα

Το καφενείο του χτες και του σήμερα

Κριτικά ερωτήματα

α) Γιατί ο άνθρωπος πάει στο καφενείο; Σε τι πιστεύετε ότι τον εξυπηρετεί; Ποιο το όφελός του;

β) Γιατί στο καφενείο δημιουργούνται ανθρώπινες σχέσεις;

γ) Ποιοι παράγοντες βοηθούν στη διαμόρφωση ανθρώπινων σχέσεων στο καφενείο;

- δ) Σε τι οφείλεται το γεγονός ότι στα καφενεία συχνάζουν κύρια άνδρες;
- ε) Γιατί συχνάζουν και μοναχικοί άνθρωποι στο καφενείο και τι σκεφτόμαστε γι αυτούς.

Επιλέγουμε (για το χρόνο που διαθέτουμε) να συζητήσουμε τα παρακάτω **δύο** από τα κριτικά ερωτήματα

- *Ποιοι παράγοντες βοηθούν στη διαμόρφωση ανθρώπινων σχέσεων στο καφενείο;*
- *Γιατί συχνάζουν και μοναχικοί άνθρωποι στο καφενείο και τι σκεφτόμαστε γι αυτούς;*

τα οποία αντιστοιχούν στα παρακάτω υποθέματα:

- «καφενείο και κοινωνικές σχέσεις»
- «η μοναξιά στο καφενείο»

Τέταρτο στάδιο: Επιλογή των έργων τέχνης και συσχέτισή τους με τα κριτικά ερωτήματα. Τα έργα επιλέγονται ως εναύσματα για να συζητηθούν τα κριτικά ερωτήματα. Το νόημα των έργων τέχνης συσχετίζεται με το περιεχόμενο των κριτικών ερωτημάτων.

Για να επεξεργαστούμε τα παραπάνω κριτικά ερωτήματα α) παρουσιάσαμε στους εκπαιδευόμενους 2 πίνακες ζωγραφικής

- Cafe Terrace at Night, Van Gong 1888, (πίνακας)
- «Καφενείο», Βουμβάκης, (1932-2006) (πίνακας - Λάδι σε μουσαμά), ArtArea Λάρισα

και ένα λογοτεχνικό ποίημα «Ένας Γέρος» Κ. Καβάφης χωρίς τους τίτλους τους και το όνομα του καλλιτέχνη.

και β) Συσχετίσαμε τα έργα αυτά με τα κριτικά ερωτήματα που είχαν τεθεί και ζητήσαμε από τους εκπαιδευόμενους να επιλέξουν έναν από τους πίνακες για να τον επεξεργαστούν.

Οι εκπαιδευόμενοι σχεδόν μοιράστηκαν στην επιλογή των έργων ζωγραφικής. Έτσι 9 επέλεξαν το «Καφενείο» του Βουμβάκη και οι 8 το Cafe Terrace at Night του Van Gong. Η επιλογή του συγκεκριμένου έργου έγκειται κατά την δική μου εκτίμηση στο γεγονός ότι ήταν πιο οικείο έργο σ' αυτούς, τους θύμιζε τα καφενεία των χωριών τους, τις δικές τους αναπαραστάσεις και τον εαυτό τους μέσα σ' αυτά. Αποφασίστηκε από την ομάδα να τα δουλέψουμε και τα δύο.

Πίνακας συσχέτισης με τα κριτικά ερωτήματα

	Έργα τέχνης	Κριτικά ερωτήματα	
		A	B
1	Cafe Terrace at Night	√	√
2	«Καφενείο»	√	√
3	«Ο Γέρος»		√

Στάδιο 5: α) Επεξεργασία των έργων τέχνης και β) Συσχέτιση της επεξεργασίας αυτής με τα κριτικά ερωτήματα.

Στο στάδιο 5α. Για την επεξεργασία των έργων τέχνης (πίνακες ζωγραφικής) χρησιμοποιήθηκαν τα βασικά στάδια **προσεκτικής παρατήρησης** ενός εικαστικού έργου τέχνης (τεχνική του *David Perkins*).

Πρώτο στάδιο: χρόνος για παρατήρηση. (Απαντήστε αυθόρμητα χωρίς να ερμηνεύετε τον πίνακα)

Τι είναι αυτό; Τι βλέπετε; (ενδεικτικά οι απαντήσεις για τον 1^ο πίνακα): παραδοσιακό καφενείο, μόνο άνδρες, καφεντζής με ποδιά, κάδρα στους τοίχους, τραπέζια ξύλινα, καρέκλες ξύλινες, καθρέπτης, πολυέλαιος....

Τι σας κινεί το ενδιαφέρον; (οι παπούδες,...)

Τι σας κάνει να αναρωτιέστε; (αυτό τροφοδοτεί τη συζήτηση) *Η τραγιάσκα, όλοι φοράνε μαύρα παπούτσια, φτωχικό, ωραία εποχή...*

Δεύτερο στάδιο: ευρεία και περιπετειώδης παρατήρηση (παρατηρείστε πιο προσεκτικά).

Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να συζητήσετε (να εξετάσετε) περισσότερο; (Ενδεικτικά: «δεν συζητάει κανείς. Είναι μόνοι τους. Σαν να είναι όμως όλοι απασχολημένοι».

Είναι κάτι που σας παραξενεύει; Υπάρχουν εκπλήξεις στο έργο «ένα φλυντζάνι και ένα ποτήρι μόνο του»

Ποια συναισθήματα σας προκαλεί; (ζεστασιά, ωραία εικόνα, ήρεμη, αναμνήσεις, τα μικρά μου χρόνια, τα παιδικά, σαν να βλέπω τον παππού μου...)

Τρίτο στάδιο: λεπτομερής και σε βάθος παρατήρηση.

Τι άλλο βλέπετε; *Τι θα θέλατε ακόμα να διερευνήσετε; (ενδεικτικά: ένα κάδρο με έναν παππού στον τοίχο. Ο καταστηματάρχης είναι; Κάδρο με θάλασσα. Ίσως είναι σε νησί;)*

Τι βρίσκετε πολύ ενδιαφέρον;

Τι άλλο σας κάνει εντύπωση; *(σύμβολα, λεπτομέρειες, αλληλοσυσχετίσεις στοιχείων κ.λπ); (όλοι είναι καθιστοί . Όμως υπάρχει και ένας όρθιος που παρακολουθεί)*

Ποια στοιχεία δίνουν στο έργο ένταση και δύναμη; *(ενδεικτικά: οι μοναχικοί άνδρες, αυτή τη φορά το προσέξαμε...)*

Τέταρτο στάδιο: Σύνθεση/συμπεράσματα

Αναστοχαστείτε επάνω στο έργο και ξανασκεφτείτε όλο αυτό που κάνατε συνολικά.

Με βάση όσα ήδη παρατηρήσατε: Ποια συμπεράσματα βγάζετε για το έργο;

Ποιο είναι το μήνυμά του; Τι θέλει να μας ‘πει’ το έργο; (ενδεικτικά : σ’ αυτό το καφενείο όλοι κάθονται στα χαμένα και μόνοι τους. Φαίνεται να λείπει η επικοινωνία. ...)

Εδώ αποφασίσαμε να παρατηρήσουν και τον άλλον πίνακα και συνολικά να κάνουμε τη σύνθεση.

Για το 2^ο πίνακα

Στη συνέχεια παρατήρησαν τον 2^ο πίνακα της επιλογής τους. Είχε ενδιαφέρον που προσπάθησαν να τον βλέπουν και συγκριτικά με τον 1^ο πίνακα.

Πρώτο στάδιο: χρόνος για παρατήρηση. *(Τι είναι αυτό; Τι βλέπετε Τι σας κινεί το ενδιαφέρον, Τι σας κάνει να αναρωτιέστε)*

« Ένα καφενείο σε μεγαλούπολη, στην Πλάκα ίσως, αρχαίο ελληνικό, μου θυμίζει Ακρόπολη, εξωτερικό καφενείο. Είναι νύχτα . άνδρες και παιδιά. Ίσως και γυναίκες, καφενείο όπου μπορούν να πάνε όλοι».

Δεύτερο στάδιο: ευρεία και περιπετειώδης παρατήρηση

Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να συζητήσετε (να εξετάσετε) περισσότερο;

Είναι κάτι που σας παραξενεύει; *(νομίζω ότι υπάρχουν και γυναίκες, και άραβες τουρίστες μήπως; μοντέρνο καφενείο, σύγχρονο, στολές μεσαίωνα, τραπέζια σιδερένια*

Ποια συναισθήματα σας προκαλεί; (τέλειος πίνακας, ευχάριστος, φωτεινός, μας ταξιδεύει, ονειρευόμαστε, φανταζόμαστε, μας ηρεμεί, μας γαληνεύει, όμορφο καφενείο που όλοι θ' ήθελαν να πάνε, ρομαντικό... μια όαση, αγαλλίαση).

Τρίτο στάδιο: λεπτομερής και σε βάθος παρατήρηση.

Τι άλλο βλέπετε; Τι θα ήθελате ακόμα να διερευνήσετε Τι βρίσκετε πολύ ενδιαφέρον;

«φωτισμένα παράθυρα, παλιά παράθυρα, πεζόδρομος, ωραίο πλακόστρωτο, ένα πεύκο, οι θαμώνες ξεκουράζονται, κάθε τραπέζι και παρέα, καμπαναριό, άμαξα...

Τι άλλο σας κάνει εντύπωση; Ποια στοιχεία δίνουν στο έργο ένταση και δύναμη

(Ενδεικτικές απαντήσεις: η φωτεινή και η σκοτεινή του πλευρά, τα αστέρια σαν φεγγάρια, σαν σύννεφα, σαν χιονιάδες, σαν μικροί ήλιοι, σαν μπαλόνια ...και οι άνθρωποι σαν να μην γνωρίζονται μεταξύ τους αλλά και σαν να γνωρίζονται)

Τέταρτο στάδιο: Σύνθεση/συμπεράσματα

Αναστοχαστείτε επάνω στο έργο και ξανασκεφτείτε όλο αυτό που κάνατε συνολικά.

Με βάση όσα ήδη παρατηρήσατε: Ποια συμπεράσματα βγάξετε για το έργο;

Ποιο είναι το μήνυμά του; Τι θέλει να μας 'πει';

(ένα καφενείο που θα μπορούσε να είναι σήμερα, αποτυπώνει μια όμορφη βραδιά στην πόλη από πολλές απόψεις, νύχτα, αστέρια, φως, κόσμος, βόλτα, το όμορφο... όμορφο καφενείο που ήθελαν όλοι να πάνε,).

Σε σχέση με τα δύο έργα πιο μήνυμα πήρατε;

«Το καφενείο είναι ένας χώρος που δημιουργεί αλλά και δεν δημιουργεί πάντα σχέσεις. Είναι όμως ένας οικείος χώρος. Είναι επέκταση του σπιτιού μας και εκεί ο καθένας μας πολλές φορές αισθάνεται να είναι κάποιες φορές μαζί με άλλους και πολλές φορές είναι θωρακισμένος και μόνος. Όπως και στη ζωή».

Εδώ δώσαμε και λίγες πληροφορίες για τους ζωγράφους και τα έργα τους.

Για να ενισχύσουμε το δεύτερο κριτικό ερώτημα «Γιατί συχνάζουν και μοναχικοί άνθρωποι στο καφενείο και τι σκεφτόμαστε γι αυτούς; προτείναμε στην ομάδα αν ήθελαν να δουλέψουμε με το ποίημα του Καβάφη «Ένας Γέρος». Εκείνοι συμφώνησαν για την επόμενη μέρα.

Τρίτη συνάντηση (δύο διδακτικές ώρες)

Για την επεξεργασία του ποιήματος του Καβάφη «Ένας Γέρος» , χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος η Τεχνική του D. Perkins προσαρμοσμένη από το ARTiT.

Πρώτο βήμα: Διαβάσαμε το ποίημα και ζητήσαμε να διαβαστεί από ένα εκπαιδευόμενο

Μοιράσαμε χαρτιά και ζητήσαμε να μας γράψουν «Τι μου κάνει εντύπωση» (μια λέξη ή φράση) «Γιατί μου κάνει εντύπωση» «Τι αισθάνομαι».

Δεύτερο βήμα: Στη συνέχεια ζητήσαμε να τα διαβάσουν στην ομάδα –τάξη όσα έγραψαν και τα καταγράψαμε στον πίνακα. Τους ρωτήσαμε πως ένοιωσαν (συναισθήματα από τη διαδικασία)

Ο Γέρος του Καβάφη

Τι μου κάνει εντύπωση	Γιατί μου κάνει εντύπωση	Τι αισθάνομαι
Και συλλογιέται η φρόνησις πως τον εγέλα (6 άτομα)	«Πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια», «στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα», «πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός», «σκέφτεται πόσο άμυαλος ήταν που δεν έζησε»	Μοναξιά, περισυλλογή, πόνος, μοναξιά και πόνος, λύπη,
Την ψεύτρα που έλεγε αύριο έχεις πολύ καιρό (5 άτομα)	«Γιατί κανείς δεν δίνει σημασία στο πόσο γρήγορα περνάει η ζωή μας παρά μόνο όταν είναι αργά» «Πως πέρασαν τα χρόνια τόσα γρήγορα». «νόμιζε ότι είχε πολλά χρόνια μπροστά του» «Ότι μπορείς να κάνεις τώρα μην το αφήνεις για μετά»	Απογοήτευση, απελπισία, φόβος για το μέλλον,
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει σαν χθες (3 άτομα)	«Πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός». «Τώρα που μεγάλωσε σκέφτεται τα χρόνια πως περάσανε!!!»	Απώλεια, μεγαλώνοντας έτσι θα σκέφτομαι κι εγώ» «αισθάνομαι ότι έρχεται και η σειρά μου να πω τα ίδια»
Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό. (2 άτομα)	«Τόσα χρόνια του φάνηκαν λίγα» «Μικρή ζωή μην αφήνεις για αύριο ότι μπορείς να κάμεις σήμερα»	«Η ζωή είναι μικρή. Περνάει, φεύγει και πίσω δεν γυρνάει» «Πρέπει να ζούμε κάθε στιγμή της ζωής μας»
Την άμυαλή μου γνώσι καθ' ευκαιρία τώρα την εμπαιζει (1 άτομο)	Είναι σημαντικό που το σκέφτηκε.	Παρηγοριά, του αξίζει μια ευκαιρία να νοιώσει καλά τώρα που το κατάλαβε.

Τρίτο βήμα: Τους χωρίσαμε στις ομάδες τους και τους ζητήσαμε να επεξεργαστούν τα ερωτήματα

- **«Ποιος (μπορεί) να είναι αυτός ο γέρος»** (Οι απαντήσεις τους: ένας γείτονας, ένας μοναχικός, ένας δικός άνθρωπος, ο άνθρωπος της διπλανής πόρτας, εμείς)
- **«Γιατί βρίσκεται στο καφενείο»** (γιατί είναι μόνος, χωρίς οικογένεια, με οικογένεια, χωρίς φίλους...)
- **«Τι πιστεύετε ότι θα κάμει μετά»;** θα ξυπνήσει και θα φύγει, θα γυρίσει στο σπίτι συντετριμμένος, στενοχωρημένος, πάλι μόνος του, ο θάνατος, μοναχός. **«Μήπως τον αναζητήσει κάποιος;»** «Μπορεί και να χαρεί γιατί στην πορεία μπορεί να βρει ένα φίλο και να γυρίσουν μαζί στο σπίτι».

Τέταρτο βήμα:

- Τι πιστεύετε εσείς γι αυτόν;
- **Τι πιστεύετε ότι νοιώθει** αυτός ο άνθρωπος; (απογοήτευση από τον εαυτό του, εγκατάλειψη, μοναξιά, σκέφτεται τι δεν έκαμε, κάνει κριτική στον εαυτό του, νόμιζε ότι θα αργήσουν τα γεράματα, αδικημένος μπορεί να αισθάνεται από τη ζωή, πέρασε το χρόνο χωρίς να τον αξιοποιήσει, πως θα ζήσει μετά το άφηνε για αύριο, νοιώθει ότι δεν έχει αγάπη, «πέρασαν τα νιάτα και νομίζει ότι δεν τα χόρτασε και αυτό του τη δίνει»)
- **Τι νοιώθετε εσείς γι αυτόν.** (θλίψη, συμπόνια, μπορεί να βρεθούμε κι εμείς στην ίδια θέση, πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός και πολλές φορές ανεκμετάλλευτος, «πως θα γίνω καλύτερος άνθρωπος», «εκεί που ήσουν ήμουν και δω που είμαι θάρθεις» «Δεν καταλάβαμε κι εμείς τότε πέρασαν τα χρόνια»).
- **Γιατί είναι μόνος του;** (μπορεί να τον εγκατέλειψαν τα παιδιά του, ίσως δεν φρόντισε να κάνει παρέες, ίσως πέθαναν οι φίλοι του...)

Πέμπτο βήμα

Ζητήσαμε να γίνουν πάλι ομάδες και να επεξεργαστούν το εξής;

«Τι θα λέγατε στο γέρο» ή στον εαυτό σας για το γέρο» (μία λέξη) (, ο καιρός περνάει γρήγορα, πρέπει να ζούμε κάθε στιγμή, να κάνουμε απολογισμούς, να δημιουργούμε σχέσεις, να έχουμε φίλους, να μοιραζόμαστε τις δυσκολίες... όμως ποτέ δεν είναι αργά)

Έκτο βήμα: Δώσαμε πληροφορίες για τον ποιητή και το ποίημα

Στάδιο 5: β) Όλες οι ιδέες που προέκυψαν στο στάδιο 5α συσχετίζονται με τα κριτικά ερωτήματα: Οι απαντήσεις των εκπαιδευομένων προφορικά.

Κοινωνικός ο χώρος του καφενείου. Αναπτύσσονται σχέσεις άλλοτε επιφανειακές και άλλοτε πιο ουσιαστικές. Μοιράζονται κάποια κοινά ενδιαφέροντα οι άνθρωποι στο καφενείο. Είναι χώρος χαλάρωσης από δύσκολες σκέψεις, ψυχαγωγίας αλλά και περισυλλογής για κάποιους μοναχικούς θαμώνες.... κλπ.

Έκτο στάδιο: Επαναξιολόγηση (επανεξέταση) των αρχικών παραδοχών και εμπλουτισμός τους.

Αποτίμηση της ανάπτυξης της σκέψης των εκπαιδευομένων με βάση «Κλίμακα Αξιολόγησης» Σύνθεση/ Συμπεράσματα

Κατά το 6^ο στάδιο της μεθόδου οι ομάδες κλήθηκαν και πάλι να ξανασκεφτούν και να απαντήσουν γραπτά στο αρχικό ερώτημα:

Τι σημαίνει «σκοτώνω» την ώρα στο καφενείο»; Πως το καταλαβαίνετε αυτό; (μετά από όσα κουβεντιάσαμε)...

1^η ομάδα: Τελική απάντηση

Όταν λέμε σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο μάλλον δεν το σκεφτόμαστε ακριβώς έτσι. Τελικά δεν σκοτώνουμε πάντα την ώρα μας στο καφενείο. Γιατί το καφενείο είναι τόπος συνάντησης όπου δημιουργείται μια μικρή κοινωνία όλων των ηλικιών και όλων των τάξεων και επαγγελμάτων. Αναπτύσσονται σχέσεις φιλικές, ανταγωνιστικές, συνεργασίας, αντιζηλίας, λύσεις συμβουλευτικές, σύγκρουση απόψεων, ανταλλαγές ιδεών. Εκφραζόμαστε πιο ελεύθερα και εκδηλωνόμαστε σε προσωπικό επίπεδο. Τις περισσότερες φορές είναι θεραπευτικό. Τελικά πολλοί άνθρωποι βρίσκουν στο καφενείο καταφύγιο και κυρίως οι μοναχικοί γέροι. Είναι το δεύτερο σπίτι τους. Ξεφεύγουν από πολλά πράγματα στη ζωή τους και νοιώθουν εκεί μέσα ηρεμία, ξεκούραση, συντροφιά και ανανέωση. Είναι μια διέξοδος γι αυτούς και πολλές φορές ένας χώρος για να φιλοσοφήσουν τη ζωή τους. Αλλά και για μας να σκεφτούμε «εκεί που είσαι ήμουν και δω που είμαι θάρθεις».

2^η ομάδα: Τελική απάντηση

Είναι επιφανειακή η άποψη αυτή «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο». Το καφενείο είναι συνάντηση ανδρών. Αναπτύσσονται και σχέσεις άλλοτε φιλικές και άλλοτε εχθρικές ή εκδικητικές που μπορούν να έχουν και κακό τέλος, γιατί κάποιοι θα έχουν διαφορετικές απόψεις και δεν υποχωρούν. Είναι χώρος αναψυχής. Είναι ένας χώρος διαφυγής από τα προβλήματά μας. Είναι και ένας χώρος που γίνεται και το

αλισβερίσι για εργασία. Ένας χώρος όπου συχνάζουν συνήθως οι παππούδες που πάνε να γεμίσουν το χρόνο τους με συζήτηση ή πίνοντας κανένα καφέ ή ρακί το βραδάκι. Στο καφενείο πάνε και κάποιοι να φύγουν από τη μοναξιά τους, να ανέβει η διάθεσή τους. Κάποιοι που νοιώθουν άδεια από τη ζωή τους και πάνε εκεί να βρουν μια παρέα. Τελευταία πάνε και οι γυναίκες τις Κυριακές.

3^η ομάδα: Τελική απάντηση

Η λέξη σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο είναι παρεξηγημένη. Αντιθέτως ο ρόλος του καφενείου είναι καταλυτικός στις ανθρώπινες σχέσεις. Συμβάλλει στην επικοινωνία, τη δημιουργική παρέα, την ξεκούραση, τη χαλάρωση. Είναι χώρος ψυχοθεραπευτικός. Θεραπεία από τις σκέψεις. Συζητάμε πίνοντας τσίπουρο. Είναι διέξοδος για τους μοναχικούς ανθρώπους και κύρια τους παππούδες. Είναι μια παρηγοριά. Είναι η οικογένειά τους, η συντροφιά τους.

Για να καταστεί εφικτή η ποσοτικοποίηση της σύγκρισης, χρησιμοποιήθηκε η «Κλίμακα Αποτίμησης της Κριτικής Σκέψης» όπως εφαρμόστηκε στο πρόγραμμα ARTiT, έτσι ώστε κάθε κείμενο να καταταχθεί σε μία από τις βαθμίδες της και να λάβει αντίστοιχη βαθμολόγηση.

Αντιπαράβολή αρχικής και τελικής απάντησης των ομάδων των εκπαιδευομένων

1^η ομάδα

Αυτό που καταλαβαίνουμε όταν λέμε «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο» είναι ότι περνάμε την ώρα ευχάριστα στο καφενείο συζητώντας διάφορα θέματα. Ξεκουραζόμαστε, χαλαρώνουμε, κουτσομπολεύουμε, περνάμε την ώρα μας με κανένα χαρτάκι, ή τάβλι. Εκφραζόμαστε πιο ελεύθερα από το σπίτι μας, κουβεντιάζουμε πολλές φορές τα προσωπικά μας. Αποφεύγουμε τη μουρμούρα των γυναικών μας. Γεμίζουμε το χρόνο μας. Είναι καλό και κακό. Κακό είναι το καφενείο όταν γίνεται εξάρτηση από το ποτό και τα χαρτιά γιατί διαλύονται τα σπίτια.

1^η ομάδα: Τελική απάντηση

Όταν λέμε σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο μάλλον δεν το σκεφτόμαστε έτσι ακριβώς. **Τελικά δεν σκοτώνουμε πάντα την ώρα μας στο καφενείο.** Γιατί το καφενείο είναι **τόπος συνάντησης όπου δημιουργείται μια μικρή κοινωνία όλων των ηλικιών και όλων των τάξεων και επαγγελμάτων. Αναπτύσσονται σχέσεις φιλικές, ανταγωνιστικές, συνεργασίας, αντιζηλίας, λύσεις συμβουλευτικές, σύγκρουση απόψεων, ανταλλαγές ιδεών.** Εκφραζόμαστε πιο ελεύθερα και εκδηλωνόμαστε σε προσωπικό επίπεδο. Τις περισσότερες φορές είναι θεραπευτικό. **Τελικά πολλοί άνθρωποι βρίσκουν στο καφενείο καταφύγιο και κυρίως οι μοναχικοί γέροι.** Είναι το δεύτερο σπίτι τους. Ξεφεύγουν από πολλά πράγματα στη ζωή τους και νοιώθουν εκεί μέσα ηρεμία, ξεκούραση, συντροφιά και ανανέωση. **Είναι μια διέξοδος για αυτούς και πολλές φορές ένας χώρος για να φιλοσοφήσουν τη ζωή τους. Αλλά και για μας να σκεφτούμε «εκεί που είσαι ήμουν και δω που είμαι θάρθεις».**

2^η ομάδα

Στο καφενείο από τα παλιά χρόνια πήγαιναν οι άνδρες για να σκοτώσουν την ώρα τους όπως και σήμερα. Είναι ένα κεντρικό σημείο συνάντησης των ανδρών. Είναι χώρος να φεύγει κάποιος από τη μοναξιά του. Ιδανικός για τους άνδρες να περάσουν την ώρα παίζοντας χαρτιά. Ένας χώρος που πάνε να δούνε και αγώνα από την τηλεόραση. Σχολιάζουν την καθημερινότητα και βγάζουν τα αποθηκευμένα τους. Είναι και πολιτικός χώρος σε προεκλογική περίοδο.

2^η ομάδα: Τελική απάντηση

Είναι επιφανειακή η άποψη αυτή «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο». Το καφενείο είναι συνάντηση ανδρών. Αναπτύσσονται και σχέσεις άλλοτε φιλικές και άλλοτε εχθρικές ή εκδικητικές που μπορούν να έχουν και κακό τέλος, γιατί κάποιος θα έχουν διαφορετικές απόψεις και δεν υποχωρούν. Είναι χώρος αναψυχής. Είναι ένας χώρος διαφυγής από τα προβλήματά μας. Είναι και ένας χώρος που γίνεται και το αλισβερίσι για εργασία. Ένας χώρος όπου συχνάζουν συνήθως οι παππούδες που πάνε να γεμίσουν το χρόνο τους με συζήτηση ή πίνοντας κανένα καφέ ή ρακί το βραδάκι. Στο καφενείο πάνε και κάποιοι να φύγουν από τη μοναξιά τους, να ανέβει η διάθεσή τους. Κάποιοι που νοιώθουν άδεια από τη ζωή τους και πάνε εκεί να βρουν μια παρέα. Τελευταία πάνε και οι γυναίκες τις Κυριακές.

3^η ομάδα

«Σκοτώνουμε την ώρα» στο καφενείο γιατί μας βοηθάει να περνάμε την ώρα μας πίνοντας τσίπουρο και συζητώντας διάφορα θέματα όπως τοπικά προβλήματα, προσωπικά θέματα, επαγγελματικά πολλές φορές. Συναντιόμαστε εκεί άνθρωποι, άνδρες δηλαδή, όλων των ηλικιών. Στο σημερινό καφενείο συνήθως συχνάζουν ηλικιωμένοι, μοναχικοί συνταξιούχοι. Το καφενείο του χωριού είναι το κέντρο συνάντησης και επικοινωνίας γιατί είναι και ταχυδρομείο

3^η ομάδα: Τελική απάντηση

Η λέξη σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο είναι παρεξηγημένη. Αντιθέτως ο ρόλος του καφενείου είναι καταλυτικός στις ανθρώπινες σχέσεις. Συμβάλλει στην επικοινωνία, τη δημιουργική παρέα, την ξεκούραση, τη χαλάρωση. Είναι χώρος ψυχοθεραπευτικός. Θεραπεία από τις σκέψεις. Συζητάμε πίνοντας τσίπουρο. Είναι διέξοδος για τους μοναχικούς ανθρώπους και κύρια τους παππούδες. Είναι μια παρηγοριά. Είναι η οικογένειά τους, η συντροφιά τους.

Αποτίμηση ικανότητας των εκπαιδευομένων για κριτική/δημιουργική σκέψη (χρήση κλίμακας 1 – 3).

A/A Ομάδων	Στην έναρξη	Στη λήξη	Διαφορά
1	1	3	2
2	1	2	1
3	1.5	2.5	1

Αξιολόγηση

α) Οι μαθητές προσέγγισαν το θέμα των ανθρώπινων σχέσεων που δημιουργούνται σε ένα καφενείο μέσα από τους συγκεκριμένους πίνακες και το ποίημα. Και ενώ στην αρχή βρίσκονται σε μία σύγχυση ανάμεσα στο «σκοτώνω την ώρα στο καφενείο» και στο «αξιοποιώ δημιουργικά την ώρα μου στο καφενείο» στη συνέχεια προβληματίζονται και συνειδητοποιούν την επιφανειακή χρήση της φράσης που χρησιμοποιούν «σκοτώνουμε την ώρα στο καφενείο». Την ανατρέπουν και επικεντρώνονται κυρίως στις δημιουργικές σχέσεις που μπορούν να προκύψουν σε ένα καφενείο.

β) Επίσης αντιλήφθηκαν ότι και η μοναξιά μπορεί να ξεπεραστεί μέσα σε έναν κοινωνικό χώρο, οι μοναχικοί άνθρωποι μπορεί να βρουν διέξοδο στο καφενείο αλλά και οι ίδιοι εκπαιδευόμενοι μπήκαν στη θέση των μοναχικών ανθρώπων και πρότειναν το ξεπέρασμα της μοναξιάς μέσα από τη δημιουργία φιλικών σχέσεων, συντροφικότητας, ομάδας κλπ.

Συμφωνήσαμε να συνεχίσουμε την ενότητα για το καφενείο και να εξετάσουμε και τα άλλα υποθέματα με τον ίδιο τρόπο.

Τα έργα που χρησιμοποιήθηκαν:

Τίτλος	Cafe Terrace at Night
Ζωγράφος	Vincent van Gogh
Χαρακτηριστικά	Λάδι σε μουσαμά, 80.7 cm × 65.3 cm
Έτος	1888
Πηγή	Page URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Cafe_Terrace_at_Night
Μουσείο /Γκαλερί	Kröller-Müller Museum, Otterlo



Τίτλος	Καφενείο
Ζωγράφος	Αντώνης Βουμβάκης (1932 – 2006)
Χαρακτηριστικά	Διαστάσεις: 60 cm x 80 cm
Έτος	-
Πηγή	Page URL: http://www.artarea.gr/painters/painter/products/el/voumvakis
Μουσείο /Γκαλερί	ArtArea, Λάρισα



Τίτλος πρωτοτύπου	«Ένας Γέρος»
Συγγραφέας	Κ. Π. Καβάφης
Πηγή	Κ. Π. Καβάφης, «Ένας Γέρος», Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος 1984, http://www.kavafis.gr/poems/content.asp?id=145&cat=1

Ένας Γέρος

Στου καφενείου του βοερού το μέσα μέρος
σκυμένος στο τραπέζι κάθετ' ένας γέρος·
με μian εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.

Και μες των άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια
που είχε και δύναμι, και λόγο, κ' εμορφιά.

Ξέρει που γέρασε πολύ· το νοιώθει, το κυττάζει.
Κ' εν τούτοις ο καιρός που ήταν νέος μοιάζει
σαν χθες. Τι διάστημα μικρό, τι διάστημα μικρό.

Και συλλογιέται η Φρόνησις πως τον εγέλα·
και πως την εμπιστεύονταν πάντα — τι τρέλλα! —
την ψεύτρα που έλεγε· «Αύριο. Έχεις πολύν καιρό.»

Θυμάται ορμές που βάσταγε· και πόση
χαρά θυσίαζε. Την άμυαλή του γνώσι
κάθ' ευκαιρία χαμένη τώρα την εμπαίζει.

.... Μα απ' το πολύ να σκέπτεται και να θυμάται
ο γέρος εξαλίσθηκε. Κι αποκοιμάται
στου καφενείου ακουμπισμένος το τραπέζι.

(Από τα *Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος 1984)